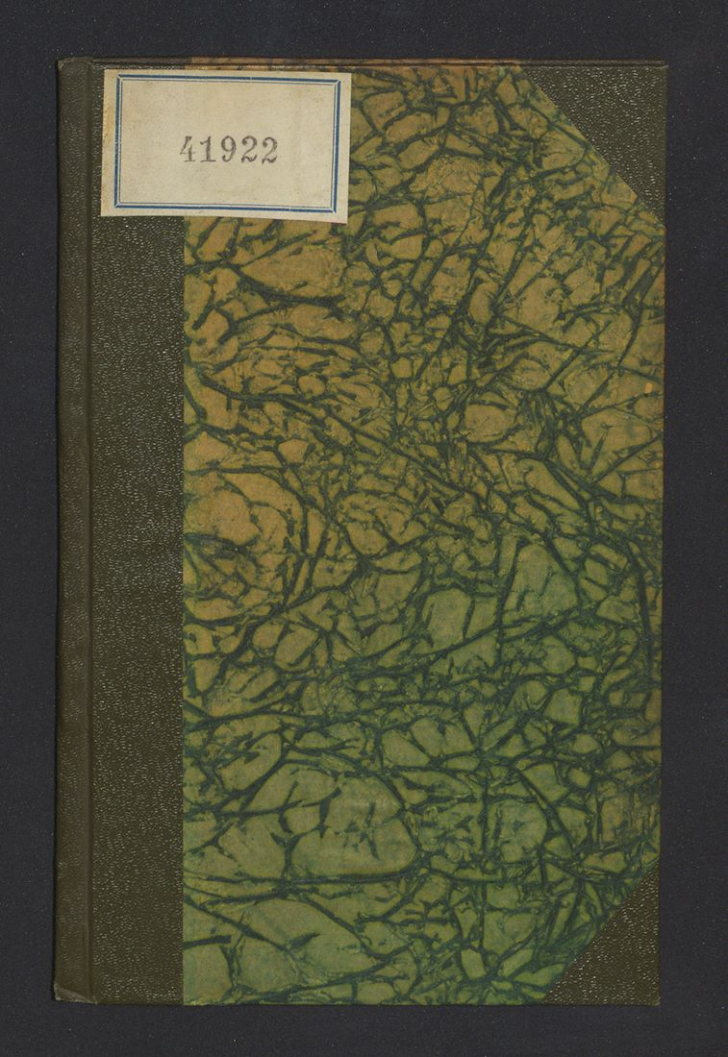
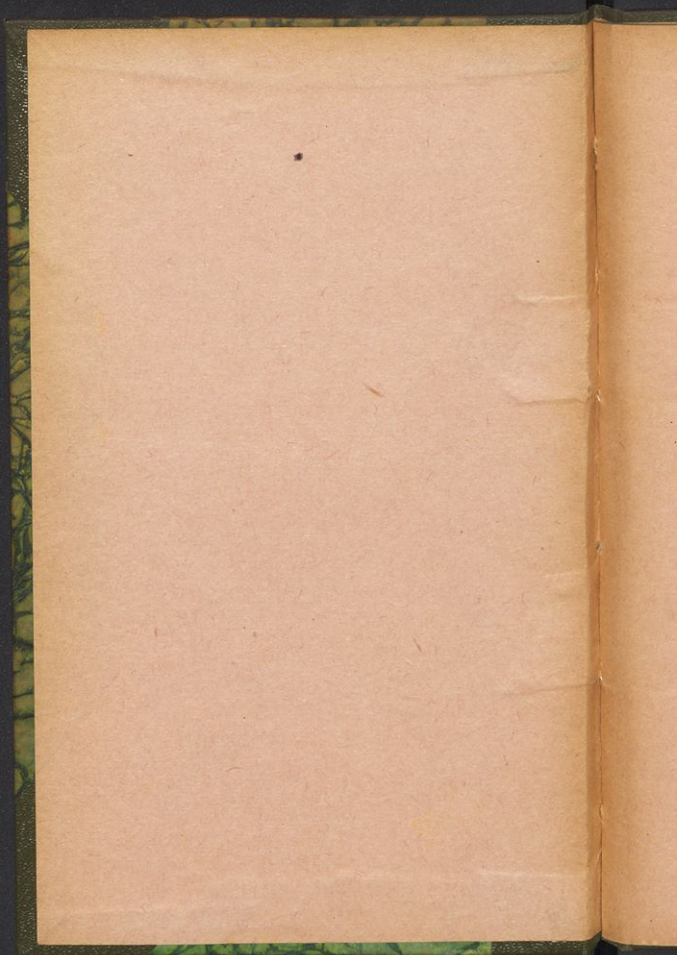

41922

The image shows the front cover of a book. The spine is on the left, bound in a dark, textured material. The main cover area is decorated with marbled paper. The marbling features a dense, intricate pattern of dark, branching lines, resembling veins or roots, set against a lighter, yellowish-green background. The pattern is more prominent in the lower and right portions of the cover. In the upper left corner, there is a small, rectangular white paper label with a thin blue border. The number '41922' is printed in a simple, black, sans-serif font on this label.

Grajščina

družbe sv. Cirila in Metoda
na Muti.

Ponatis iz „Slovenskega Lista.“

(Ant. Koblar)

V LJUBLJANI.

Tisk J. Blasnikovih naslednikov v Ljubljani.

1899.

41922

Razveselila je vse Slovence novica, katero so prinesli časniki, da je družba sv. Cirila in Metoda nedavno kupila grajščino na Muti z namenom, da ustavi prodirajoče nemške valove, ki z vso silo pluskajo na lepi kos slovenske zemlje ob iztoku Bistrice v Dravo. Nevarnost, da se ponemči trg Muta z okolico, je skrajna. Nemški „Schulverein“ je osredotočil tu svoje rovanje; obilno podpira šolo in učiteljstvo na Muti, da je šola bolj trdno nemška. Prebivalstvo je mešano. Na Muti je jedno nedeljo pridiga slovenska, drugo nemška. V marenberškem šolskem okraju, kamor spada Muta, je med 1925. učenci 663 nemških, 759 slovenskih in 503 so Slovenci, ki nekoliko tolčejo tudi nemški. V mutskih fužinah je mnogo slovenskih delavcev, katerim bi bilo želeti boljše usode. Kmetje v sosednjih občinah so trdi in zavedni Slovenci, a žive pod pritiskom nemških paš. Prav stori tedaj družba sv. Cirila in Metoda, če ustanovi v svoji grajščini na Muti zavetišče slovenskemu jeziku in domači izobrazbi.

Znabiti ustrežemo Slovencem, ki se toliko zanimajo za družbo sv. Cirila in Metoda, če podamo nekoliko zgodovinskih drobtinic o trgu Muti in o grajščini, ležeči sredi trga kakih 200 korakov od župne cerkve, naši najnovejši pridobitvi, ki je postala last slovenskega naroda.

Trg Muta (Hohenmauten) leži jedno uro hodâ od trga Marenberga proti zapadu, med Dravo in Sobotsko Bistrico na Spodnjem Štajarskem, že blizu koroške meje. Na oni (desni) strani Drave je trg Vuzenica (Saldenhofen) z železniško postajo, oddaljen jeden četrt ure od Mute. Ime je dobila Muta od mitnice ali mute, ki je bila že od nekdanj na tem mestu ob cesti, držeči na Koroško. Mnogo so nekdanj ljudje zaslužili s priprego, ker je šla cesta naravnost na višino, na kateri leži trg. Leta 1850. so cesto preložili in pri kopanju našli v zemlji zaklad z egiptovskimi denarji iz časa Ptolomejcev, katere je tu najbrže skrnil kak potujoči rimski vojak.

Spodnji del trga (Spodnja Muta) leži v jarku ob iztoku Bistrice (324 m), zgornji del pa na višavi (381 m nad morjem) ob robu lepe ravninice. Na vrhu stoji župna cerkev, župnišče, nemška šola in grajščina naša. V trgu živi v 90. hišah blizu 900 prebivalcev, fara Muta pa ima 5 cerkvâ, 2 duhovna in nad 2000 duš. Farna patrona je sv. Marjeta. Spadala je nekdanj fara pod kapitelj v Spodnjem Dravogradu, sedaj je zavetnik škof lavantinski.

Farna cerkev je čedna; posvetil jo je 10. junija leta 1690., ko so jo prezidali, knezoškof Frančišek Gašpar pl. Stadion, ki je vladal lavantinsko škofijo od leta 1673—1704. Imela je nekdanj dve imenitni bratovščini, kateri je odpravil cesar Jožef. V cerkvi ima grobni napis gospa Katarina baronka pl. Leobenegg roj. grofica Herberstein, ki je umrla 22. maja l. 1769., stara 75 let. Zunaj cerkve je vzdian križ z letnico: 1. junija 1595. Pogorela je farna cerkev l. 1796., župnišče pa l. 1749. in 1798.

Pod Muto spadajo podružnice: sv. Petra „am Fischerring“ (kakor pravi še vedno nemški „Personalstand“ za čisto slovensko lavantinsko duhovščino), sv. Primoža in Felicijana „am Radlberg“, sv. Štefana v Gortini (Gegenthal), najvažnejša je pa podružnica sv. Janeza Krstnika v Spodnji Muti. To je brez dvoma najbolj častitljiva cerkvena znamenitost na Slovenskem. Ohranjena je še stara romanska rotunda z gotskimi prizidavami in ostanki starih slikarij na steklu v oknih. Trdi se, da je posvetil to cerkev papež Leon IX. l. 1052.

Na Muti je bil nekdanj tudi samostan avguštincev eremitov, ustanovljen v 13. stoletju. Prva posestva mu je podaril Henrik z Wildhausa l. 1290., 1297, in 1301. Poznejši dobrotniki so mu bili celjski grofje, vuzeniški, marenberški plemenitniki, meščani ptujski in baronki Suzana in Frančiška Kulmer. Veliko je trpel samostan za časa turških napadov; l. 1532. so ga Turki

oropali in razdejali. O nekem požaru so mu zgorela vsa pisma. Samostanska cerkev je dobila od papeža odpustke že l. 1296. L. 1760. so staro cerkev podrli in sezidali novo, a o njej danes ni več sledu. Dne 5. oktobra l. 1785. so samostan, katerega danes tudi ni več, na povelje cesarja Jožefa zaprli. Zapustilo ga je zadnjih 9 menihov, priyor s 5. konventuali in tremi brati. Imovino v vrednosti 26.000 gld. je dobil verski zaklad. Zadnji priyor o. Kolumban Schwad je umrl v Ptujju 26. julija l. 1802.

Grad na Muti, sedaj lastnina družbe sv. Cirila in Metoda, ki nosi v deželni deski štajarski nemško ime Kienhofen, je bil sezidan v začetku 16. stoletja, ko je stari grad na Mutnem vrhu (Mauthenberg ali Hohenmauthen imenovan) postal razvalina. Še se pozna vrhu griča Grašina nad Muto (540 m nad morjem), kje je stal stari grad. V listinah se navaja „castrum Mutenberch“ že v letih: 1265, 1310 („wer das haws gesehen hat, der weis wol, daz ez stat auf ein perg hoch empor“), 1341 („Mauttenberch vest im land ze Steyr“) in 1405 („vest Mautenberch“).

Ako spada med pravljice sporočilo, da je češki kralj Otokar, ko je prišel z vojsko s Koroškega na Štajarsko, razdejal ta grad, je pa zanimiv ta le zgodovinski dogodek iz začetka 14. stoletja. Ko je vojvoda Rudolf prevzel vladu na Štajarskem, se mu mutenski grajščak Henrik z Wildhausa ni hotel pokoriti. Rudolf je prišel

nadenj z vojsko. Pridružili so se mu sekovski škof Ulrik, grof Friderik s Heunburga, maršal Herman z Landenberga, grof Haug s Teuffena ter plemenitnika Hackenberg in Hohenlohe s svojimi vojaki. Združena vojvodska vojska je obdala grad od vseh strani. Prišel je v tabor vojvoda Rudolf sam, da bi vodil naskok. Toda Wildhauserjevi prijatelji Bertold z Emmerberga, Kolo z Vuzenice ter grajščaka z Aufensteina in Weissenecka so začeli posredovati za premirje. Sklenil se je mir pod pogojem, da bo Henrik pl. Wildhauser izročil grad na Mutnem vrhu vojvodi, prejel pa od njega 200 mark srebra.

Pozneje so grad in trg Muto dobili škofje bamberski. L. 1409. so imeli tu oskrbnika gradnika Volframa Spangsteinerja. Ta je imel prasko z Bernhardom Ptujskim in priprl nekaj njegovih služabnikov. Zaradi te zadeve sta se sešla kot razsodnika dne 25. decembra l. 1409. v Solnogradu Eberhard, nadškof solnograški, in Herman, grof celjski. Rzsodila sta, da mora položiti škof 1000 gld. odškodnine, predno mu Bernhard Ptujski izroči grad. Dne 13. februarja l. 1425. je dal bamberski škof grad in trg Muto celjskemu grofu Hermanu in prejel od njega v zameno gradova Hartnidstein in Weisseneck. Zamenjavo je potrdil 27. aprila 1425 vojvoda Friderik starejši. Dne 21. junija l. 1425. je oprostil grof Herman vetrinjski samostan carine in mitnine na Muti.

Ko je izmrl rod celjskih grofov, je grajščina postala cesarska. V 15. in 16. stoletju je bila last deželnega kneza, ki je postavljaj tu svoje oskrbnike, ali pa jo dajal v najem. L. 1471. je bil oskrbnik Anton Hollenecker. L. 1478. je „Gsloss an der Maut“ in mitnico dobil v najem Ivan Gall s Puchensteina za letnih 120 funtov, l. 1483. Andrej Spangsteiner, 15. marca 1490 je od cesarja dobil nje oskrbništvo Friderik pl. Holleneck in leta 1494. marenberški oskrbnik Jurij Krabath.

Leta 1510. se grad „an der Mauth“ omenja kot razvalina. Dne 7. decembra 1510 je cesar Maksimilijan podaril to razvalino svojemu svetniku in srebrnemu kamorniku Žigi pl. Ditrichsteinu s pravico, da si sme zgraditi na posestvu svoj dvor (Burgstall). Žiga pa dvora menda ni precej sezidal, ampak je prodal 21. marca l. 1532. razvalino s svetom okoli nje (Burgfried) in s pristavo in ribištvom za 500 gld. gospej Rozini, udovi Ivana pl. Eibiswalda, hčeri Jurija pl. Herbersteina. Dolgo časa so imeli Herbersteini to posestvo in menda tudi sezidali v ravnini na Muti grajščino, imenovano Kienhofen, koder je bil mitniški urad do zadnjih časov.

Ko se je razbilo obširno posestvo starega gradu, so večino sveta dobile grajščine Kienhofen, Marenberg in Eibiswald. Velikanska lipa je zrastle na mestu vzdigovalnega mostu, ki je držal čez grajski jarek. Šrečelovci, ki stikajo po zakladih v grajskih podrtinah, in lovci s puško

plaše dandanes jate divjih golobov, ki iščejo domovja na tem zapuščenem kraju, koder so nekdanj domovali mogočni vitezi Wildhausi.

Kakor v mnogih drugih krajih na Slovenskem, tako se je tudi na Muti pod starim gradom sezidal v ravnini nov grad. Cesarsko grajščino Kienhofen, ki se je tačas imenovala „Dvor na muti“, zato ker je bil v njej mitniški urad, je dne 12. februarja l. 1586. nadvojvoda Karol prodal Leonardu baronu na Kolincu in Kalspergu, knežjemu svetniku in dednemu lovskemu mojstru na Koroškem. Lastniki Kienhofena so pozneje prikupili tudi posestva stare mutske grajščine. Leta 1730. je mutsko grajščino (posestvo) imela Katarina baronka Leobeneck roj. grofica Herberstein, l. 1750. pa Marija Frančiška pl. Kulmer. Dne 29. aprila 1771 jo je kupil Krištof Valentin baron Leobeneck. Ta jo je prodal dne 16. junija 1776 grofu Josipu Berlo Suys-u, za katerim jo je dne 28. maja 1813 podedoval njegov sin Ludovik, ki jo je pa že 19. julija istega leta prodal Petru Ludoviku Wilhelmu. Dne 19. maja 1817 jo je kupil doktor prava Mihael Okoren in prodal jo 30. maja 1817 Ivanu Nepomuku Schaeygu.

Stari grad Kienhofen je l. 1807. podrl posestnik Frančišek pl. Mandelstein in je začel zidati sedanji grad, kateri je last družbe sv. Cirila in Metoda. Pogorel je pa grad na praznik sv. Marjete l. 1811., preden je bil popolnoma dozidan. Zgorelo je ob istem požaru tudi več

hiš v trgu Muti. Požar je uničil grad in finančno tudi njegovega lastnika. Do leta 1817. je ostal grad brez strehe, hudobni ljudje so mu pokradli železje in še celo nekaj zidov porušili. L. 1815. je Peter Ludovik pl. Wilhelm, francoski kapitan in vitez sv. Ludovika, dal to podrtijo na dražbo za 160 gld. konv. denarja, a nihče je ni hotel kupiti. Dne 1. maja l. 1817. je razvalino Kienhofen kupil Ivan Nepomuk Schaeyg. Poprej grad ni imel niti hleva, niti vrta in nobenega sadnega drevesa. Schaeyg je pa pozidal grad jako okusno in zgradil nova gospodarska poslopja. Da je bila grajščina tako propadla in da izgubila mnogo pravic, je bila vzrok tudi dolga pravda med posestnikoma Ludovikom grofom Berlo Suysom in Frančiškom pl. Mandelsteinom.

Grajščina Kienhofen je imela l. 1832. posestva za 78 funtov davka in 95 podložnikov hišnikov, ki so ji delali na leto skupaj 5830 dnij tlake in robote ter dajali ji 391 gld. nespremenljivih dohodkov, dalje je dobivala 3 % mrtvaščino, 396 gld. sodnijskih pristojbin, 279 kop žitne desetine v snopih in 235 vaganov žita. Grajščina je pobirala tudi cestnino na Muti, ki je nesla 400 gld., in na Dravi ji je plačevalo vsako plovilo od vesla po 3 kr. mitnine. Ker je bil potok Bistrica grajščinska last, je mutska fužina plačevala za plavljenje lesa po Bistrici na leto po 30 gld., žagarji in trški plavci so se pa odkupovali z dajanjem desetine v drvih. Grajski je bil mlin na Bistrici s tremi kamni in

stope za olje. Od svoje žage na Bistrici in od izvajanja vode na travnike je dobivala grajščina po 140 gld. na leto. Vrh tega je imela lovske pravice v mutski, perniški in sobotski ter de loma v dravburški župi na obširnem prostoru, obsegajočem 18.372 oralov sveta ob obeh Bistricah, ter pravico ribištva. Svojega posestva je imela grajščina: 41 oralov njiv, 31 oralov travnikov, 196 oralov gozda in vrt pri gradu, obsegajoč 1 oral 117 □ sežnjev. Vse se je polagoma od grajščine odprodalo, tako da ji je do danes ostala le pravica ribištva in vrt z gospodarskimi poslopji.

Za Schaeygom so bili lastniki: Roman Schmidt, Matej Feldbacher, Josip baron Eichhoff in leta 1879. je kupil grad Štefan Sánta de Kozmás, ki je tu bival s svojo družino. Grad in gospodarska poslopja je pl. Kozmás popravil in ogradil, zasadil ob gradu krasni gozdič, nasul griček, odkoder je lep razgled po divni okolici, in zgradil gorki in hladni rastlinjak. V majniku l. 1887. je Kozmás prodal grad Edmundu Heidlerju in Antonu Höslingerju in 18. marca leta 1899. ga je od Heidlerjeve soproge Katarine kupila družba sv. Cirila in Metoda za 9000 gld. ter si ga dala vknjižiti v štajarsko deželno desko v Gradcu.

Grad Kienhofen ima 5 podzemeljskih obokanih kletij, v pritličju veliko vežo, 6 sob, arhiv, veliko kuhinjo, čumnato in še jedno shrambo. V nadstropju je prostorna nadveža in 10 soban

z jednim balkonom. Nekaj sob je okrašenih s štukaturami in parketovanimi podi. Okna so visoka in sobe kakor nalašč za šolo, da ni drugega treba, kakor notri postaviti klopi. Poleg grada sta konjski in goveji hlev (za 10 glav goveje živine), vse obokano, zraven gumno, lepi svinjaki in druga gospodarska poslopja, sadonosni vrt z rastlinjakom in parkom. Vse to je obdano s plotom in živo mejo. Grad ima visoko, z opeko krito streho in je v dobrem stanu.

Pri gradu je še ostala, kakor smo rekli, pravica ribištva. Družba sv. Cirila in Metoda ima tedaj pravico ribariti v obeh Bistricah, 6 ur na daljavo, v nekaterih manjših potokih in v reki Dravi na levem bregu 2 uri, na desnem bregu pa 5 ur v daljavi. V Bistricah se love lepe postrvi, v Dravi pa sulci, karpji, ščuke itd., po zimi pa divje gosi in race.

Čestitajoč zlati naši družbi, ki je postala lastnica tega bisera slovenske zemlje, iskreno želimo, da bi grajščina na Muti v bodočem stoletju bila ognjišče domače omike in žarnega rodoljubja ter tako trden branik slovenske jezikovne meje na severu. Živela narodna požrtvovalnost, ki more kmalu uresničiti naše nade in čvrsto podpreti štajarske brate v trpkem boju za pravice naroda!

